

Grey Scale #13

DANES
PICTA
COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

16041. *Bolesław Zawadzki*
podst. 1 p. p.

BIBLIOTECZKA PODOFICERA

TOMIK VI.

Jak uczyć żołnierza?

CZĘŚĆ III.

- 6. Ubiór i oporządzenie
- 7. Należytości żołnierza
- 8. Organizacja wojska

OPRACOWAŁ

por. BOLESŁAW ZAWADZKI

WARSZAWA—1919.

NAKŁADEM KSIĘGARNI WOJSKOWEJ.

0.46041. *Smolecki Janina
p.dok. 1 p. p.*
BIBLIOTECZKA PODOFICERA

TOMIK VI.

Jak uczyć żołnierza?

CZĘŚĆ III.

6. Ubiór i oporządzenie
7. Należytości żołnierza
8. Organizacja wojska

OPRACOWAŁ

por. BOLESŁAW ZAWADZKI

WARSZAWA—1919.

NAKŁADEM KSIĘGARNI WOJSKOWEJ.

31.8.50
Doblet do 4g. 96. 2.38 [3]
BIBLIJOTECZKA PODOFICERA

TOMIK VI.

Jak uczyć żołnierza?

CZĘŚĆ III.

6. Ubiór i oporządzenie
7. Należytości żołnierza
8. Organizacja wojska

OPRACOWAŁ

por. BOLESŁAW ZAWADZKI

WARSZAWA—1919

NAKŁADEM KSIĘGARNI WOJSKOWEJ.

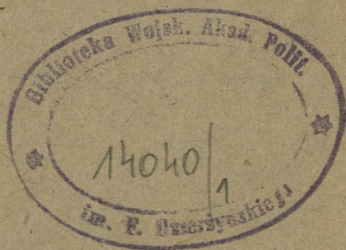
do 49. 9to. 2. 38 [3]

18/XI 50

EM.

Wylaczone
ze zbiorów
BUW

Q. 46041.

Q. 537/1
23-X-50.

VI. UBIÓR I OPORZĄDZENIE.

Wykład 1: **Utrzymanie ubioru i rynsztunku.**

Wykład 2: **Ułożenie ubioru i rynsztunku na żołnierzu.**

Wykład 3: **Pakowanie tornistra.**

WYKŁAD 1.

Temat 1: **Dlaczego należy utrzymywać w porządku ubiór i rynsztunek.**

„Jak cię widzą, tak cię piszą“, mówi przysłowie i istotnie tak jest w rzeczywistości. Ubranie świadczy o człowieku. Może ono nawet nie być nowe i eleganckie, lecz jeśli jest czyste i dobrze utrzymane, to świadczyć będzie o zamiłowaniu do czystości i schludności noszącego je.

Jak już mówiliśmy, żołnierz powinien się zawsze starać o szacunek i poważanie swych współobywateli, a poczem też sądzić oni będą o wartości żołnierza

jeśli nie według jego zewnętrznego wyglądu?

Drugim powodem nieustannej dbałości o ekwipunek jest obowiązek szanowania grosza publicznego.

Wszystkie przedmioty ekwipunku żołnierskiego są zakupywane przez państwo z pieniędzy, które w podatkach płaci cała ludność—bogaci zarówno jak i biedni.

Wielkie zużycie przedmiotów ekwipunku, bez których żołnierz oczywiście obyc się nie może, podnosi znacznie koszt utrzymania wojska, a tem samem zmusza państwo do zwiększenia podatków. Żołnierz przeto, który nie szanuje swego ubioru i oporządzenia działa na szkodę całego narodu i swych najbliższych, zmuszając ich do płacenia dużych podatków.

Temat 2: **Czyszczenie.**

Pierwszym warunkiem utrzymania ubioru w dobrym stanie jest częste i przepisowe czyszczenie.

Przedmioty sukienne—trzebie się z kurzu i czyści się szczotką; należy przytem uważać, ażeby trzepiąc nie poobrywać guzików. Czyszcząc szczotką pociąga

się nią w kierunku włosia, nie zaś w dół i w górę. Do trzepania używa się trzeciny lub giętkiego pręta, nigdy zaś kija lub laski.

Jeśli przedmiot sukieny został powalany błotem, należy mu dać wyschnąć, a następnie dopiero trzepie się go i czyści szczotką. Plamy zwykle usuwa się ciepłą wodą i mydłem lub specjalnymi środkami do wywabiania plam (panama, esencja herbaciana i t. p.); plamy tłuste—benzyną, plamy z mazi—terpentyną.

Wydrapywanie plam scyzorykiem lub ostrą (ryżową) szczotką jest wzbronione. Kurtkę trzepie dwóch ludzi; zawija się kołnierz do środka i rozpina naramieniki. Jeden żołnierz chwytą bluzę koło kołnierza jedną ręką, a drugą trzepie, drugi zaś trzyma za poły i rękawy. Po wytrzepaniu kurtki z obu stron, trzepie się miejsca zakryte rękawami, a potem rękawy.

Do trzepania spodni trzeba również dwóch ludzi; spodnie się składa, jeden chwytą za nogawki, drugi za przeciwległy koniec spodni.

Płaszcz trzepie 4 żołnierzy; chwyciwszy go za końce, wytrzepują zeń kurz.

Przy trzepaniu ubioru trzeba pamiętać,

że wszystkie guziki, sprzączki i t. d. muszą być rozpięte. Przy czyszczeniu ubioru nie należy nigdy zapominać o podszewce. Jeśli jest brudna i przepocona należy ją wypruć, wyprać w zimnej wodzie z użyciem mydła, a potem wszyć.

Czapkę czyści się z wierzchu szczotką; brzegi czapki należy starannie zwilżonym gałgankiem wytrzeć z potu i brudu.

Drelichy — utrzymuje się w czystości praniem. Pierze je sobie żołnierz sam, używając do tego zimnej wody; w ciepłej wodzie drelichy się ściągają. Do prania nie można używać ługu, gdyż przeżera on włókna materji i powoduje pękanie jej.

Najsamprzód należy drelichy namoczyć, a następnie, natarłszy je dokładnie mydłem, pociera się ręką każdy kawałek, wyciągając w ten sposób z nich brud. Gdy czynność ta została ukończona, płucze się je, zmieniając wodę dopóty, dopóki nie będzie ona zupełnie czystą; wtedy wyżyma się je i rozwiesza na powietrzu, lub w przewiewnych ubikacjach dla przeschnięcia.

Nie wolno jest suszyć drelichów na salach, gdyż powstała skutkiem tego wilgoć szkodzi zdrowiu.

Bieliznę piorą żołnierzowi praczki, gdyż

wymaga ona wygotowywania, co dla żołnierza jest niemożliwem.

W ten sam sposób co i drelichy, pierze się *szalik* i *chlebak*.

Płachty namiotowe jeśli przemokły, należy wysuszyć; zabrudzone wyczyścić szczotką. Prać je należy rzadko, gdyż płótno z którego są zrobione łatwo naciąga się i trudno się potem składa.

Obuwie — należy czyścić z wewnątrz i z zewnątrz. Czyszczenie wnętrza bucika jest konieczne z tego względu, że przy chodzeniu dostaje się do nich duża ilość kurzu i błota, które nie tylko, że brudzi skarpetkę i nogę, lecz powoduje odparzenia. Dla usunięcia błota i kurzu, wyciera się wewnątrz bucika suchą szmatką. Staranne czyszczenie zewnętrznej strony bucika i nacieranie go pastą ochrania skórę przed pękaniem i nadaje jej miękkość.

Buty należy czyścić co wieczór przed ułożeniem się do snu. Najsamprzód wyskrobuje się błoto drzazgą, a następnie oczyszcza się bucik suchą szczotką z kurzu i naciera się smarem przyszwę i miejsca między przyszwą, a podeszwą; zapiętki czyści się tylko szuwaksem, ażeby nie zmiękczać skóry, gdyż powoduje to obtarcia pięt.

Obuwie mokre czyści się z błota, poczem wypycha się je papierem lub słomą, ażeby przy wysychaniu nie zatraciło kształtu. Nie wolno suszyć obuwia przy piecu.

Dla umocnienia trwałości skóry i nadania jej nieprzemakalności, naciera się zwilżone buty jakimś tłuszczem—wazeliną, oliwą, łojem, masłem; tłuszcz do tego wzięty musi być niesolony, gdyż sól psuje skórę. Przed nacieraniem zwilża się skórę z tego względu, że skóra mokra łatwiej wchłania wilgoć niż sucha; jeśli skóra bardzo stwardniała zwilżyć letnią wodą i mocno wetrzeć w nią tłuszcz. Ci, którym poca się nogi, powinni często smarować buty.

Przy każdym czyszczeniu należy stwierdzić czy są wszystkie gwoździe i podkówki.

Pas główny i wszelkie rzemienie czyści się, wycierając je suchym gałgankiem. O ile są bardzo brudne lub zabłocone można je myć, poczem wytarłszy je dokładnie, wiesza się w suchym i przewiewnym miejscu. Nie wolno nacierać ich tłuszczem, by nie zmiękły. Przy przechowywaniu nie należy rzemieni zginać, gdyż powoduje to pękanie skóry.

Przedmioty metalowe—przy czyszczeniu ich nie wolno używać żadnych ostrych i drapiących środków lub przedmiotów, jak piasek, szklisty papier i t. p.

Manierkę płucze się wodą i przechowuje się odkorkowaną, wylotem na dół. Naczynie (menażkę) po użyciu myje się gorącą wodą i szoruje się wiechciem, lub wiórami.

Wszystkie czyszczenia wykonywa się na dworze lub w specjalnych, do tego celu przeznaczonych, ubikacjach; nie wolno jest czyścić na salach, gdyż kurz zanieczyszcza powietrze i wdychany szkodzi zdrowiu.

Temat 3. **Naprawy.**

Żołnierz powinien dbać nietylko o czystość, lecz i o całość ekwipunku. Drobne naprawy w mundurze jak to — podartą podszewkę, oderwany guzik, rozpruty szew wykonuje sam i to natychmiast po dostrzeżeniu ich; małe rozdarcie naprawić łatwo, zaniedbane, niszczy mundur. Jeśli jakaś część ekwipunku wymaga poważniejszej naprawy, to dokonują jej warsztaty kompanijne.

Oddawanie części ekwipunku do warsztatu odbywa się za pośrednictwem drużynowego, który odsyła je ze swoją kartką do magazyniera—zarządzającego warsztatami.

Temat 4. Czas używalności poszczególnych części ekwipunku.

Czapka z daszkiem . . .	9	miesiące
Bluza sukienka . . .	13½	"
Bluza drelichowa. . .	12	"
Opaska na szyję (szalik). .	4½	"
Spodnie sukienne. . .	9	"
Spodnie drelichowe . .	9	"
Kalesony. . .	6	"
Koszule . . .	6	"
Płaszcz . . .	22½	"
Rękawice z palcami . .	9	"
Trzewiki sznurowane . .	9	"
Tornister z płótna . .	12	"
Pas główny . . .	72	"
Troki do płaszcza . .	54	"
Chlebak . . .	18	"
Manierka. . .	54	"
Ładownice . . .	36	"
Naczynie do gotowania .	18	"

WYKŁAD 2.

Temat 1. **Ekwipunek żołnierza.**

Żołnierz otrzymuje:

- 1 Czapkę z paskiem;
- 1 bluzę sukienną;
- 1 bluzę drelichową;
- 2 opaski na szyję; -
- 1 spodnie sukienne;
- 1 spodnie drelichowe;
- 2 pary owijaczy;
- 2 pary kałesonów;
- 2 pary skarpetek lub onuc;
- 2 koszule,
- 1 płaszcz;
- 1 rękawiczki sukienne;
- 2 pary trzewików sznurowanych;
- 1 tornister z pasami;
- 1 pas główny z żabką;
- 3 troki do płaszcza;
- 1 chlebak;
- 1 manierka z kubkiem;
- 2 ładownice;
- 1 puszka na smar;
- 1 naczynie do gotowania;
- 1 para rzemieni do naczynia;
- 1 woreczek na sól;
- 2 puszki na kawę.

Temat 2: Jak powinien mundur leżeć na żołnierzu.

Czapka powinna leżeć na głowie równo t. zn. nie ściągnięta ani w tył, ani też na oczy, lekko tylko pochylona ku prawemu uchu; dolny brzeg daszka mniej więcej na wysokości brwi; orzełek na jednej linii z nosem i rzędem guzików.

Bluza—kołnierz tak dopasowany, ażeby można było między nim, a szyją zmieścić 2 palce; zbyt ciasny kołnierz, wywierający ucisk na szyję, powoduje uderzenie krwi do głowy, zapalenia oczu i zwiększa w lecie niebezpieczeństwo udaru słonecznego. Rękawy powinny sięgać do nasady dłoni; luźne pod pachami, gdyż ciasne obcierając ciało wywołują czyraki, bluza zaś pęka i drze się. Długość bluzy taka, by guziki boczne były na 2 palce nad kośćmi biodrowymi.

Przy wkładaniu bluzy zapina się najspierząd kołnierz i górny guzik, pozostałe zapina się od dołu do góry. Bluza powinna być dobrze z przodu i z tyłu obciągnięta; jeśli bluza jest za obszerna, należy fałdy, które się tworzą po zapięciu pasa, zebrać na obu biodrach.

Trzeba stale uważać, ażeby wszystkie guziki u bluzy z przodu, jak i przy kieszeniach, były stale zapięte; porozpinana bluza—robi złe wrażenie, świadczy o niedbalstwie żołnierza.

Szalik — powinien wystawać ponad kołnierz bluzy sukiennej nie więcej nad 3 m m. t. j. na grubość słomki dobrze wyrosniętego zboża. Przy zawiązywaniu go należy końce podłożyć pod szelki; dolną część można agrałką przypiąć do koszuli, by szalik się nie podnosił. Szalik powinien być założony dostatecznie luźno, ażeby nie uciskał żył na szyi—ucisk taki powoduje uderzenie krwi do głowy.

Spodnie — długość spodni mierzy się długością rozwartych ramion. Pasek, ściągający spodnie, powinien być ponad pasem głównym. W kroku powinny być spodnie luźne, ażeby nie uwierały i nie pękały przy bardziej energicznym ruchu; to samo dotyczy kolan. Przy wkładaniu nie podciągać spodni zbyt wysoko, ani też nie opuszczać zbyt nisko; nie używać do przytrzymywania ich paska, bo uciska on żołądek i wątrobę; najlepiej i najzdrowiej jest używać szetek.

Płaszcz—musi być tak długi, by się gnał do połowy łydek; kołnierz o tyle

obszerny, by bez uciskania szyi obejmował kołnierz bluzy sukiennej; między oba kołnierze powinna swobodnie zmieścić się cała dłoń.

Rękawy powinny sięgać do pierwszych stawów palców i być zupełnie swobodne pod pachami, by bez trudu można było podnosić ręce do góry.

Płaszcz należy zawsze mierzyć na bluzie sukiennej. Przy nakładaniu płaszcza postępuje się z zapinaniem go w ten sam sposób, jak i przy zapinaniu bluzy; płaszcz powinien być dobrze obciągnięty z przodu i z tyłu; o ile jest zaobszerny, robi się pod pasem 2 fałdy na biodrach.

Płaszcz należy zawsze wkładać na rękawy — nie wolno go zarzucać na ramiona.

Pas zawsze na wierzchu.

Pas główny — opiera się na hakach bluzy lub płaszcza, nie powinien jednak wisieć. Klamra na linji guzików. O ile na pasie oprócz bagnetu niema nic, powinny wejść między pas a ubranie 2 palce. W polu, gdzie na pasie nosi się łopatkę, chlebak, manierkę i t. p. należy pas nosić wolniej, tak aby między pas a ubranie weszła dłoń.

Bagnet leży na lewym pośladku o 3 palce szerokości od kości biodrowej.

Ładownice przylegają tylną stroną do pasa, z przodu dochodzą do klamry nie przylegając do niej; uszy ładownic nie powinny wisieć.

Obuwie nie powinno być ani zbyt obszerne, ani też zbyt ciasne; wielkie palce u nóg nie powinny być uciskane; wewnątrz gładkie — nie powinny wystawać ani szwy, ani kolki.

Za ciasne obuwie wywołuje otarcia, rany, nagniotki, wrastanie paznokci w ciało, opuchnięcie nóg i t. p. W zimie, skutkiem ciasnego obuwia bardzo łatwo następuje odmrożenie nóg.

W obuwiu zbyt obszernem natomiast, noga suwa się i łatwo ją zwichnąć, lub też obetrzeć.

Jeśli obuwie jest niewygodne lub złe, należy natychmiast meldować drużynowemu i prosić o inne.

Onuce lub skarpetki powinny dokładnie przylegać do nóg. Nie powinny mieć zagięć i szwów; zbyt pocerowane skarpetki obcierają nogę.

Zimą można nogi owijać papierem,

dla utrzymania ciepła i ochrony ich przed odmrożeniem.

Drelichy. — Drelichy powinny leżeć swobodnie i luźno, ażeby nie krępowały ruchów żołnierza przy gimnastyce, ćwiczeniach i robotach.

Chlebak—przy zakładaniu go na pas, prawy hak musi znajdować się ściśle w środku pomiędzy tylnymi guzikami bluzy sukiennej.

Szelki chlebaka mogą służyć bądź to do przewieszenia go przez ramię, bądź też dla ulżenia żołnierzowi, niesienia pełnych ładownic. W tym celu odczepia się szelki od chlebaka i przyczepiwszy je do ładownic, przewiesza się przez szyję.

Manierkę—przyczepia się z tyłu do chlebaka.

Tornister—spakowany powinien tak leżeć, ażeby guzy podwójnych rzemieni przypadły między 2 i 3 guzikiem bluzy sukiennej; zrolowany płaszcz z płachtą namiotową powinien znajdować się na wysokości górnej krawędzi kołnierza.

Guziki i metalowe części przy tornistrze nie mogą ugniatać. Pasy tornistra należy tak podciągać, aby dolny brzeg jego dość silnie ugniatał krzyże.

WYKŁAD 3.

Temat 1: Zwijanie płaszcza i płachty namiotowej.

Pakowanie tornistra zaczyna się od zwijania płaszcza. Czynność tę wykonuje 2 żołnierzy.

Rękawy powinny być w ten sposób ułożone, ażeby wypadły na boki [tornistra. Zrolowany płaszcz nie może być grubszy nad 15 cm.; długość zwiniętego płaszcza odpowiada długości górnej i dwóch bocznych krawędzi tornistra. Płaszcz nie może być zrolowany grubiej, gdyż rzemienie nie wystarczyłyby na przytroczenie płaszcza, koca i płachty namiotowej, a także ponieważ tornister byłby za wysoko na plecach umieszczony i przeszkadzałby w składaniu się.

Koc składa się podłużnie i zwija się go w możliwie cienki wałek; układa się go na płaszczu.

Na wierzch przychodzi podobnie złożona płachta namiotowa.

Temat 2: Pakowanie skrzynki tornistra.

Do skrzynki tornistra pakuje się:

a) brudną bieliznę na spód.

b) w środek puszkę z konserwami (żelazną porcją), a po obu jej bokach:

c) zapasowe trzewiki, podeszwami do góry; końce trzewików zakłada się pod wystający brzeg górnej części skrzynki tornistra; jeśli trzewiki są bardzo duże, można koniec ich umieścić na brzegu górnej części skrzynki. Jeżeli żołnierz ma zapasowe buty nie trzewiki, układa je na skrzynce tornistra pod klapą w ten sposób, że cholewy leżą jedna na drugiej, podeszwy na zewnątrz tornistra, obcasy w dół; wewnętrzne strony butów (poznać po wycięciu podeszwy) zwrócone do pleców żołnierza.

d) przybory do czyszczenia (szczotka i puszka na tłuszcz, pakuły, szmatka, sznur) wkłada się między trzewiki zapasowe, a puszkę z konserwami. Przybory do czyszczenia broni rozdziela się częściowo między żołnierzy, częściowo umieszcza na wozie kompanijnym.

e) Woreczek na części namiotowe, zawierający 3 kołki, 3 części podpórki i linkę umieszcza się na górnej części skrzynki pod klapą.

Temat 3: Pakowanie klany.

Do klapy tornistra pakuje się czystą koszulę, kalesony, skarpetki lub onuce, chustkę do nosa, woreczek z jarzyną, kawę konserwową, suchary, książkę żołdu, śpiewnik, listy i t. p.

Wszystkie te przedmioty należy ułożyć porządnie i równomiernie rozmieścić.

W obu rogach klapy tornistra są schowki na jedną paczkę (10 naboji); z nabojami, paczkę wkłada się węższym cmem.

Naczynie przymocowuje się paskami na wierzchu klapy tornistra; końce pasków powinny dotykać zwiniętego płaszcza. W marszu naczynie powinno być puste.

Temat 4: Ciężar tornistra.

Ciężar wypakowanego w ten sposób tornistra z przytroczonym płaszczem nie powinien przenosić 11 kg. ($27\frac{1}{2}$ f.).

Żołnierz powinien nosić ze sobą tylko to co mu jest niezbędnie konieczne; przeciążanie się zbytecznymi przedmio-

tami osłabia w marszu i utrudnia swobodę ruchów.

Temat 5: Chlebak.

W chlebaku nosi się 1 porcję kawy konserwowej (herbatę i cukier), łyżkę, widelec i nóż, kubek, woreczek z tyto-
niem, chleb i t. p.

VII. NALEŻYTOSCI ŻOŁNIERZA.

WYKŁAD 1.

Temat 1: **Zasady ogólne.**

Żołnierz pobiera od państwa w naturze wszystko, co mu jest potrzebne do zupełnego wyekwipowania i wyżywienia. Za służbę swoją, która jest obowiązkiem honorowym, nie dostaje nic; żołnierz służy nie jako płatny najemnik, lecz jako świadomy celu swej służby obywatel. To też otrzymywane przezeń pieniądze w postaci żołdu nie są zapłatą za trudy i ofiary, lecz niezbędnym dodatkiem na bieżące jego potrzeby jak to: zakupno przyborów toaletowych, gwoździ do butów, pisma żołnierskiego *) i t. p. Otrzymywane przedmioty ekwipunku żołnierz powinien szanować, gdyż stanowią one dobro narodowe.

*) „Wiarus” i t. p.

Temat 2: Dodatek na zakupno przyborów toaletowych.

Wstępujący do wojska rekrut, po złożeniu przysięgi dostaje jednorazowy dodatek w kwocie 8 mk. na zakupno przyborów do czyszczenia i różnych drobiazgów niezbędnych w życiu codziennem. Za pieniądze te więc musi sobie kupić 2 szczotki (do butów i do ubrania), jedną małą do rozcierania pasty, szczoteczkę do zębów, pastę do obuwia, proszek do zębów, igły, nici białe i czarne, trochę guzików.

Rzeczy te nabywa się zwykle po niskich cenach w kantynie, bądź też zakupuje je hurtem kompanja.

Temat 3: Żołd.

Powyższe przedmioty w miarę zużycia zakupuje się z żołdu. Należy stale pamiętać, że żołd nie służy na przyjemności, lecz wyłącznie dla uzupełniania wszelkich braków w osobistej gospodarce żołnierza. Żołnierz, któryby lekko-myślnie roztrwonił swój żołd w ciągu dni kilku na przyjemności i nie miał potem pieniędzy na zakupno koniecznych

przedmiotów zostaje ukarany, a nadto dca kompanji, powierza jego żołd drużynowemu, który wypłaca mu małemi kwotami w miarę potrzeby.

Żołd szeregowca wynosi 10 mk. na dekadę, czyli 30 mk. miesięcznie i jest wypłacany 1, 11 i 21 każdego miesiąca przez sierżanta sztabowego kompanji; jeśli jeden z tych dni przypada w niedzielę albo w święto, żołd wypłaca się dnia poprzedniego.

W izbie chorych dostaje żołnierz pełny żołd. W szpitalu dostaje mniej, gdyż większa część idzie na pokrycie kosztów leczenia. W więzieniu nie wypłaca się pełnego żołdu. W areszcie śledczym otrzymuje się cały żołd.

Temat 4: Apel do wypłaty żołdu.

W wymienionych powyżej dniach wypłaty zostaje zarządzony apel całej kompanji, która zbiera się i ustawia drużynami. Sierżant sztabowy odczytuje listę imienną i stwierdza obecność każdego. Następnie dca kompanji lub jeden z oficerów kompanijnych odczytuje rozkaz i omawia wszelkie sprawy z życia wewnętrznego kompanji. Skoro roz-

kaz został ukończony, sierż. sztabowy wypłaca żołd osobiście każdemu; nie należy przytem pchać się i tłoczyć, każdy czeka swej kolejki, a otrzymawszy pieniądze, wraca na swoje miejsce. Po wypłacie sierż. sztabowy odczytuje wykaz przybyłych w ostatniej dekadzie listów poleconych, pieniężnych i posylek; daje to żołnierzowi możność skontrolowania, czy nie zaszła omyłka przy wręczaniu, co łatwo może się zdarzyć w kompanji rekruckiej, gdy sierżant nie zna jeszcze dokładnie wszystkich żołnierzy.

Następnie obecny przy apelu oficer zwraca się do żołnierzy z zapytaniem, czy który z nich nie ma jakichś pretensji do kompanji odnośnie do poborów i należytości; żołnierz, któryby miał istotny powód do żalenia się powinien śmiało wystąpić i sprawę swoją zameldować

Temat 5: **Żywność.**

Wyżywienie żołnierza składa się ze śniadania, obiadu i kolacji, tudzież porcji chleba.

Dzienny ten posiłek zawiera:

Chleba 700 grm.

Mięsa	250	gram.
Ziemniaków	700	"
Jarzyny	150	"
Soli	15	"
Pieprzu	0,5	"
Tłuszczu	30	"
Marmolady	50	"
Cebuli	12,5	"
Octu	2	"
Zieleniny	2	"
Mąki	10	"
Kawy 2 porcje	46	"
Papierosy	5	sztuk.

Wszystkie te artykuły spożywcze mogą być zamieniane innemi, o równej jednak wartości odżywczej.

Jeśli żołnierz znajdzie się ze względów służbowych w takim położeniu, że nie będzie mógł pobierać żywności w naturze, to zostanie mu wzamian wypłacone strawne w kwocie 4 mk. dziennie; za te pieniądze musi sobie sam żywność kupić.

W razie służbowej podróży otrzymuje żołnierz 6 mk. dziennie, jeśli jednak korzysta z bezpłatnych, urzędowych kwater $\frac{1}{4}$ część tej kwoty t. j. 1 mk. 50 fen. zostaje mu straconą.

Chleb powinien żołnierzowi wystarczyć na kolację i śniadanie. Jeżeli sam

całego chleba zjeść nie może, to obowiązkiem jego jest oddać resztę kole-dze; pod żadnym pozorem nie wolno chleba wyrzucać i marnować.

Nadzór nad dobrocią pobieranych produktów spożywczych, dokładnością wagi, rzetelnością kucharzy i czystością gotowania sprawuje zarząd kuchenny. Przewodniczącym zarządu jest kapitan; prócz niego wchodzi jeszcze 1 porucznik lub podporucznik, 2 podoficerów i kilku szeregowców wyznaczonych przez dcę kompanji. Żołnierze ci pełnią na zmianę dzienne dyżury w kuchni przy gotowaniu i rozdawaniu obiadów i w magazynie przy pobieraniu prowiantów. Wszelkie poczynione uwagi meldują oni przewodniczącemu kapitanowi.

Temat 6: Inne należitości.

W czasie wojny rodzina żołnierza pobiera zapomogę. W razie śmierci—należy się żołnierzowi pogrzeb wojskowy.

Jeśli żołnierz umrze w domu np. na urlopie, a chorobę przebył pod opieką rodziny, to skarb pokrywa kosztą pogrzebu w kwocie 100 mk. i może w razie stwierdzonego ubóstwa, wypłacić je-

dnorazową zapomogę wielkości 150 mk. na koszt leczenia. O pokrycie kosztów za pogrzeb należy się zwrócić wprost do oddziału, w którym żołnierz służył, posyłając tam kwit z wyliczeniem poniesionych kosztów.

Starając się o zapomogę, należy wnieść do dactwa Okręgu Generalnego podanie, które winno zawierać:

1. Imię, nazwisko, szarżę i oddział, w którym zmarły służył.

2. Powody śmierci (świadcstwo lekarskie, urzędownie potwierdzone).

3. Czas pozostawania pod opieką rodziny.

4. Dokumenty kosztów utrzymania i leczenia.

5. Czy leczył lekarz wojskowy, oraz powód czemu chorego nie przewieziono do szpitala?

6. Czy oddział zwrócił kosztą pogrzebu.

7. Świadcstwo ubóstwa rodziny.

Temat 7. Przepisy pocztowe.

Wojskowych obowiązują w obecnych warunkach następujące przepisy pocztowe:

1. Listy wysyłane przez żołnierzy są wolne od opłaty, o ile ciężar ich nie przenosi 50 gr. ($\frac{1}{8}$ funta).

2. Za listy ważące od 50—250 gr. opłaca się 10 fenigów.

3. Listy i karty wysyłane z pola nie mogą zawierać żadnych wzmianek o poruszeniach własnych wojsk i miejscu pobytu.

4. Wszystkie posyłki pocztowe muszą zawierać pieczęć oddziału, do którego żołnierz należy.

5. Przekazy pieniężne wysyłane z pola są wolne od opłaty.

6. Ze względu na działania wojenne może być chwilowo łączność pocztowa przerwana.

8. Poczta nie bierze odpowiedzialności za dojsście przesyłek.

8. Listy i kartki wysyłane do żołnierzy są wolne od opłaty. Adres na nich musi być wyraźny, czytelny i dokładny.

9. Korespondencja szyfrem jest zabroniona.

Temat 8: Znaczenie książeczki żołdu.

Książka żołdu służy żołnierzowi jako legitymacja przy pobieraniu żołdu, oraz

Jako dokument przydziału przy przeniesieniu do innego oddziału lub szpitala.

Na podstawie książki żołdu dostanie żołnierz swe pobory wszędzie, gdyż jest w niej uwidocznione: co się żołnierzowi należy i do którego pobrał swe należności. Posiadanie przeto książki żołdu jest niezmiernie ważne, a o zgubieniu jej należy natychmiast meldować swej przełożonej władzy.

VIII. ORGANIZACJA ARMJI.

Wykład 1: Podział wojska na rodzaje broni i jednostki.

Wykład 2: Rola i działanie poszczególnych rodzajów broni.

WYKŁAD 1.

Temat 1: Konieczność i zasady organizacji wojska.

Wojsko złożone z wielu tysięcy ludzi, tworzy tak olbrzymią masę, że oczywiście bez istnienia specjalnej organizacji, wykluczonem by było jakiegokolwiek kierownictwo niem.

Podział wojska jest podwójny: pod względem rodzaju i ilości.

Dla działań wojennych są potrzebne różne rodzaje wojska: piechota, artylerja, jazda, wojska techniczne, taborowe i t.p.,

z których każde ma swoje specjalne zadanie i stosownie do niego jest szkolenie i wyekwipowane.

Gdyby te wszystkie rodzaje wojska były beładnie i bezmyślnie pomieszane, to oczywiście wódz takiej armii znalazłby się w położeniu gospodarza, który zsypanwszy jesienią wszystkie ziarno razem nie mógł na wiosenną siejbę oddzielić żyta od owsa, lub grochu.

Z tego też względu w wojsku każdy jego gatunek, inaczej mówiąc każda jego broń stanowi oddzielną część, posiadającą swój odrębny porządek i podział wewnętrzny, stosowny do swego przeznaczenia. Do działań wojennych różne te rodzaje broni łączy się ze sobą w ilościach określonych potrzebą.

Każda broń posiada swą odrębną organizację wewnętrzną polegającą na podziale na szereg jednostek o stałej ilości ludzi, koni, armat, wozów i t. p.

Temat 2: **Organizacja piechoty.**

Najniższą, organizacyjną jednostką piechoty jest kompanja. Prowadzi ona swoją własną gospodarkę, ma podręczne magazyny broni i mundurów, posiada

warsztat szewcki i krawiecki; d-ca jej zwykle kapitan lub porucznik jest obdarszony prawem dyscyplinarnego karania żołnierzy.

Kompanja stanowi zamkniętą w sobie całość i w jej obrębie zawiera się całość kształt życia żołnierza.

Gospodarkę wewnętrzną kompanji prowadzą podoficerowie funkcyjni, a mianowicie: sierżant sztabowy, furjer, podoficer mundurowy, zwany również magazynierem, i podoficer broni.

Sierżant sztabowy jest w dziedzinie służby wewnętrznej zastępcą i głównym pomocnikiem d-cy kompanji. Czuwa on nad porządkiem w rejonie, baczy, ażeby wszyscy sumiennie i dokładnie pełnili swoje obowiązki, wyznacza kolejkę służby podof. dyżurnych i żołnierzy inspekcyjnych; nadto prowadzi kancelarję kompanijną, wysyłając do władz przełożonych raporty poranne, meldunki i t. p.

Furjer jest właściwym gospodarzem kompanji. Do niego należy dbałość o wszystkie sprzęty stanowiące inwentarz kompanji, on rozdaje żołnierzom koce, przybory do jedzenia, wymienia ręczniki, rozdziela porcje chleba i dodat-

ki żywnościowe, troszczy się o ogrzanie i oświetlenie rejonu. Zapasy swoje przechowuje w podręcznym magazynie.

W polu, bądź też na ćwiczeniach, furjer wyznacza dla kompanji przyznany jej rejon kwaterunkowy i dba, by wszyscy mieli jaknajwygodniejsze pomieszczenie.

Magazynier zarządza mundurami i ekwipunkiem kompanji. On wydaje żołnierzom ze swego podręcznego magazynu różne części rynsztunku wymienia zużyte na nowe, zarządza naprawy części uszkodzonych w warsztatach kompanijnych.

Podoficer broni nadzoruje nad bronią i wyszkoleniem strzeleckiem kompanji. Dostarcza potrzebnych do czyszczenia broni środków i przyrządów, nadzoruje w czasie czyszczenia, by odbywało się ono przepisowymi sposobami, odsyła do rusznikarza zepsute karabiny, dostarcza amunicji ślepej i ostrej, prowadzi metryki strzeleckie i protokoły ćwiczeń strzeleckich. W magazynie swym przechowuje broń żołnierzy chorych, przebywających w szpitalu, bądź też urlopowych.

Dla celów służby wewnętrznej i wyszkolenia, kompanja dzieli się na drużyny. Komendantem drużyny jest zwykle starszy i doświadczony podoficer. Drużynowy jest nie tylko wychowawcą i nauczycielem żołnierza, lecz i opiekunem we wszystkich jego potrzebach. Dla swych zadań bojowych dzieli się kompanja na sekcje po ośmiu ludzi w każdej, sekcja zaś łączy się w 3 plutony. D-cą sekcji jest zwykle podoficer, lecz może nim być również st. żołnierz, a nawet szeregowiec, który swą sumienną i dobrą służbą pozyskał zaufanie przełożonych; d-cą plutonu jest zawsze oficer lub pchorąży.

Kompanja w polu jest zaopatrzona w kuchnię polową, tak urządzoną, że może ona i podczas marszu gotować posiłek.

P y t a n i a: Wymieńcie nazwiska d-cy kompanji, oficerów kompanijnych i podoficerów kompanji.

Kompanje po 4 łączą się w *bataljony*; przy każdym baonie jest 5 ta kompanja karabinów maszynowych; 3 baony tworzą *pułk*. Każda kompanja piechoty i każda K. K. M. posiada w ramach pułku swój kolejny numer. D-cą baonu jest zwykle major lub kapitan; do pomocy w komen-

derowaniu i gospodarowaniu bataljonem ma—adjutanta, płatnika, lekarza i pisarzy; tworzą oni sztab baonowy.

D-cą pułku może być — pułkownik, podpułkownik lub major.

Pytania: Wymieńcie nazwiska d-cy naszego baonu, adjutanta, lekarza, płatnika oraz d-cy pułku.

Na pułku kończy się podział organizacyjny piechoty; dalej idą już oddziały większe, złożone z różnych rodzajów broni.

Temat 3: Organizacja jazdy.

Najniższą jednostką w jeździe, odpowiadającą kompanii piechoty jest *szwadron*. Szwadrony łączą się w *dywizjony*, te zaś w *pułki*. Dla specjalnych celów wojennych pułki jazdy można łączyć w wielkie związki zwane dywizjami jazdy.

Temat 4: Organizacja artylerji.

Stosownie do wielkości kalibru dział, rozróżniamy artylerję polową i ciężką; artylerję polową dzielimy na pieszą i konną. Obsługa tej ostatniej jeździ konno, skut-

kiem czego oddziały takiej. artylerji mogą się szybko poruszać i działać razem z jazdą.

Najniższą jednostką artylerji jest *bateria*.

Temat 5: Jednostki mieszane.

Jak powyżej mówiliśmy do działań wojennych koniecznem jest połączenie ze sobą różnych rodzajów broni. Tą drogą tworzą się wielkie oddziały, zdolne do samodzielnego prowadzenia walki. Pierwszą taką złożoną jednostką jest *dywizja*; zależnie od swego składu rozróżniamy dywizję piechoty i dywizję jazdy. W pierwszej główną bronią jest piechota, dodana jazda i artylerja oraz oddziały techniczne, taborowe i inne, są tylko pomocnemi. W drugiej — broń główną stanowi jazda; piechoty w niej całkiem brak,

Dywizje dla działań wielkich, zwanych operacjami wojennymi łączy się w korpusy i armje.

Temat 6: Najwyższe władze wojskowe.

Wodzem Naczelnym wojska, jest Naczelnik Państwa. Ma on do pomocy

w dziedzinie organizacji *Ministerjum Wojny*, w dziedzinie zaś działań wojennych *Sztab Generalny*.

Ministerjum Wojny zajmuje się uzbrojeniem, wyekwipowaniem, wyżywieniem i wyszkoleniem wojska, przeprowadza pobór i t. p.

Sztab Generalny w czasie pokoju zbiera wiadomości potrzebne na wypadek wojny, układa plany mobilizacyjne, tworzy projekty budowy fortec i t. d.; w czasie zaś wojny, kieruje działaniami armji walczących na froncie.

WYKŁAD 2.

Temat 1. Zadania i rola piechoty w boju.

Piechota jest głównym rodzajem broni. Działać może ona z równą swobodą na każdym terenie, górzystym czy nizinnym, leśnym, czy też odkrytym, wykorzystując jego właściwości dla swoich celów i zamierzeń. Dzięki tej możliwości dostosowania się do terenu i wykorzystywania wszelkich jego osłon, piechota z najmniejszymi stosunkowo stratami może się zbliżyć do nieprzyjaciela o

tyle, by uderzyć nań bagnetem i spędzić go z zajmowanej pozycji.

Broń piechoty stanowi karabin. Przy jego pomocy, może ona razić nieprzyjaciela ogniem ze znacznej nawet odległości, ułatwiając sobie tym sposobem zbliżanie się doń i przygotowując szturm, t. j. uderzenie na bagnety.

Dla zwiększenia szybkości ognia piechoty są dodane karabiny maszynowe w liczbie 1 kompanji t. j. 6 karabinów na baon.

Piechota rozstrzyga każdą walkę, a na barki piechurów spada główny ciężar współczesnego boju.

Temat 2. Zadania artylerji.

Nie zawsze jednakże ogień piechoty wystarczyć może dla zadania przeciwnikowi poważniejszych strat. Jeśli naprzykład nieprzyjaciel zbudował okopy i schronił się po za nie, to kula karabinowa nie dosięgnie go tam i żadnej mu nie przyczyni szkody.

Natomiast nieprzyjaciel, bezpieczny za swą osłoną będzie mógł swobodnie razić posuwające się w odkrytem polu oddziały i zgoła ich do siebie nie dopu-

ścić. Wtedy to z pomocą piechocie przyjść musi broń rozporządzająca potężnymi środkami, niszczącymi wszelkie najtrwalsze nawet osłony, dosięgająca nieprzyjaciela z wielkich już bardzo odległości i doskonale ukrytego.

Bronią tą jest artylerja.

Zadaniem jej jest ogniem swoim zadać nieprzyjacielowi jaknajcięższe straty, zniszczyć jego osłony i wszelkiego rodzaju poczynione przezeń umocnienia terenu, pokonać i zmusić do milczenia jego artylerję—jednym słowem przygotować pole działania piechocie, ułatwić jej atak.

Temat 3. Zadania jazdy.

Piechota tak dzielna i nieodzowna w boju, pozbawiona jest jednakże szybkości poruszeń. Nie może się ona prędko przenosić z miejsca na miejsce, liczyć się musi z siłami żołnierza, by utrzymać jego zdolność i gotowość bojową. Pod tym względem góruje nad nią znacznie jazda i dla tego jest ona używana do wszystkich tych działań, w których powodzenie od szybkości poruszeń zawisło. Jazda przeto dźwiga na sobie cały

prawie ciężar wywiadów, to jest zbierania danych o nieprzyjacielu, nieodzownych dla dowódców przy układaniu planu działań; jazdy również używa się dla wykonania pościgu za uchodzącym nieprzyjacielem, niespodziewanego obejścia go z boku, dla osłonięcia własnych działań, lub wreszcie powstrzymania w razie odwrotu, naporu nieprzyjaciela.

Temat 4: **Wojska techniczne.**

Pionierzy i saperzy wykonują najważniejsze roboty techniczne, którym piechota niezaopatrzona specjalnymi środkami i odpowiednio nie wyszkolona podołać nie może. Do nich należy przeto:

- 1) wykonywanie robót ułatwiających własnemu wojsku zbliżanie się do nieprzyjaciela, a mianowicie budują i naprawiają drogi i mosty, przecinają druty kolczaste, niszczą i usuwają przeszkody;

- 2) budują przeszkody, pozycje i schrony dla łatwiejszego odparcia przeciwnika, a w odwrocie własnych wojsk, postępując za nimi niszczą drogi i wysadzają mosty, by utrudnić nieprzyjacielowi posuwanie się i pościg;

- 3) przy zdobywaniu pozycji nieprzy-

jacielskiej podkopują się pod nie celem założenia min, lub też niszczenia założeń przez nieprzyjaciela.

Temat 5: **Wojska komunikacyjne.**

Dla przyśpieszenia i ułatwienia przetrzucania wojsk z jednego punktu frontu na drugi używa się kolei, bądź to naprawiając i uruchamiając istniejące, bądź też budując nowe.

Powodzenie wszelkiego działania wojennego wymaga nieustannego i jaknaj-szybszego porozumiewania się pomiędzy dowódcami czy to dla wydawania rozkazów, czy też dla przesyłania zebranych o nieprzyjacielu wiadomości.

Do wykonywania tych wszystkich czynności służą wojska komunikacyjne, a mianowicie:

1) *Bataljony kolejowe* — naprawiające lub budujące koleje, względnie w razie potrzeby niszczące je.

2) *Oddziały samochodowe* — służące do szybkiego dostarczania walczącym wojskom prowiantów i amunicji, spiesznego przetrzucania na ważne punkty własnych oddziałów, przewożenia ważnych meldunków i raportów.

3) *Oddziały samolotów i balonów*—rozpoznają ruchy, pozycje i stanowiska wojsk nieprzyjacielskich, przenoszą meldunki i rozkazy.

4) *Oddziały telegraficzne i telefoniczne* nawiązują łączność pomiędzy dowództwami, ułatwiając jednolitość i jednoczesność działań.

Temat 6: **Tabory.**

Walczący żołnierz musi być stale odżywiany, a zapasy amunicji szybko zużywające się nie mogą się wyczerpać. To też zarówno podczas boju jak i w marszu między działającym na froncie wojskiem, a magazynami pozostawionymi w tyle krążą nieustannie kolumny taborów, zaopatrujące walczącego żołnierza we wszystko, co mu jest potrzebne zarówno dla podtrzymania sił jego, jak też prowadzenia boju; z pola bitwy zaś zabierają one i odwożą do szpitali rannych i chorych.

Temat 7: **Zestawienie.**

Oto w przybliżeniu jak wyglądają działania w wojnie dzisiejszej. Jak wi-

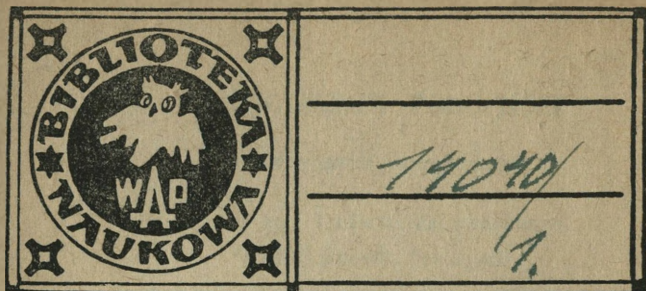
dzicie, wszystko musi być niezmiernie uzgodnione, wszystkie kółka tej olbrzymiej maszyny muszą pracować niezmiernie sprawnie i jednolicie, gdyż zatrzymanie lub zepsucie jednego z nich odbija się natychmiast na innych.

To połączenie i uzgodnienie działalności różnych rodzajów broni, nazywa się ich współdziałaniem i stanowi jeden z najważniejszych warunków powodzenia na wojnie.

SPIS RZECZY.

	Str.
VI. Ubiór i oporządzenie	3
<i>Wykład 1.</i> Temat 1. Dlaczego należy utrzymywać w porządku ubiór i ryszunek	3
Temat 2. Czyszczenie	4
Temat 3. Naprawy	9
Temat 4. Czas używalności poszczególnych części ekwipunku	10
<i>Wykład 2.</i> Temat 1. Ekwipunek żołnierza	11
Temat 2. Jak powinien leżeć mundur na żołnierzu	12
<i>Wykład 3.</i> Temat 1. Zwijanie płaszcza i płachty namiotowej	17
Temat 2. Pakowanie skrzynki tornistra	17

Temat 3.	Pakowanie klapy	19
Temat 4.	Ciężar tornistra	19
Temat 5.	Chlebak	20
VII.	Należytości żołnierza	21
<i>Wykład 1.</i>	Temat 1. Zasady ogólne	21
	Temat 2. Dodatek na zakupno przy- borów toaletowych	22
	Temat 3. Żołd	22
	Temat 4. Apel do wypłaty żołdu	23
	Temat 5. Żywność.	24
	Temat 6. Inne należytości	26
	Temat 7. Przepisy pocztowe	27
	Temat 8. Znacz. książeczki żołdu	28
VIII.	Organizacja armji	30
<i>Wykład 1.</i>	Temat 1. Konieczność i zasady organizacji łąska	80
	Temat 2. Organizacja piechoty	31
	Temat 3. Organizacja jazdy	35
	Temat 4. Organizacja artylerji.	35
	Temat 5. Jednostki mieszane	36
	Temat 6. Najwyższe władze woj- skowe.	36
<i>Wykład 2.</i>	Temat 1. Zadania i ro- la piechoty w boju.	37
	Temat 2. Zadanie artylerji	38
	Temat 3. Zadanie jazdy	39
	Temat 4. Wojska techniczne	40
	Temat 5. Wojska komunikacyjne	41
	Temat 6. Tabory	42
	Temat 7. Zestawienie.	42

5. " " " " (II).
6. " " " " (III).
7. " " " " (IV).
8. **Służba patroli.**
9. **Ubezpieczenia marszowe.**
10. **Podoficer na kwaterze i biwaku.**
11. *Elsenberg.* **Piesza placówka.**
12. *Hyc.* **Sekcyjny w boju.**
13. *Sadowski.* **Sekcyjny w oddziale szturmowym.**
14. *Tasiecki.* **Jak czytać mapę Kr. Pol. 1:100.000.**
15. *Rowecki.* **Umocnienia polowe.**
16. *Sadowski.* **Jak budować zlemiankę.**
17. **Rysowanie szkiców.**
18. **Środki techniczne walki pozycyjnej.**
19. **K. M. 08 i 08/15. Podręcznik dla pod-
oficerów plechoty.**